

Tabulka č. 4 Počet případů šikany podle převažujícího důvodu – podíl případů (v %)

Zástupný důvod	Podíl případů*
osobnostní charakteristika oběti	42,1
sociální znevýhodnění (např. oblékání, absence mobilního telefonu)	20,6
fyzická odlišnost (např. obezita, neobratnost, tělesně slabší jedinec)	18,3
zdravotní postižení / znevýhodnění	7,9
„nováčkovství“ (nově příchozí člen skupiny)	5,6
národnost, etnicita	4,8
jiné (nadřazenost starších žáků vůči mladším)	4,8
gender	4,0
homofobie, bifobie a transfobie	0,8

* Součet podílů případů nedává 100 % z důvodu možnosti výběru více důvodů současně.

Nejčastějším zástupným důvodem šikany byla osobnostní charakteristika oběti (v 42,1 % případů). Mezi častější důvody dále patřilo sociální znevýhodnění a fyzická odlišnost žáka (vždy okolo dvou pětin případů).

Šikana se člení podle závažnosti do pěti stadií.⁵ První dvě počáteční stadia je možné řešit pedagogickými prostředky, od třetího, klíčového stadia, je vhodná intervence psychologa či etopeda. Nejzávažnější případy jsou řešeny rozdělením skupiny, přeřazením žáka, případně jeho zařazením do zařízení ochranné nebo ústavní výchovy, kde je mu poskytnuta odborná péče. Při zjišťování závažnosti je vždy důležité mít dostatek informací, aby bylo možné vhodně reagovat.

V 92 % škol, ve kterých byly zaznamenány případy šikany, dospěly tyto případy do prvního stadia (zrod ostrakismu) a přibližně v polovině těchto škol také do druhého stadia (fyzická agrese a přitvrzování manipulace). Třetí stadium (většina přijímá normy) a páté, nejzávažnější stadium (totalita neboli dokonalá šikana) se vyskytovalo pouze v jednotkách škol. Ve většině případů tedy šlo o počáteční stadia šikany.

Šikana je záměrné jednání, jehož cílem je ublížit, ponížit, ohrožit či zastrašit jiného žáka nebo skupinu žáků (převážně za účelem budování vlastní pozice ve skupině). Základní formy šikany podle typu agrese jsou fyzická a verbální (psychická), u obou se rozlišuje také její přímá a nepřímá podoba, a smíšená šikana, která kombinuje psychické a fyzické projevy.

Následující informace odrážejí výsledky prezenční inspekční činnosti provedené v 787 základních školách.

Konkrétní projevy šikany zjištěné v navštívených školách v rámci rozhovorů inspekčních pracovníků s řediteli škol, výchovnými poradci a školními metodiky prevence zobrazuje následující tabulka.

⁵ MŠMT. Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Příloha č. 2: Zkrácený popis stadií šikanování (Kolář, 2011). Čj. MSMT-22294/2013-1. http://www.msmt.cz/uploads/Metodicky_pokyn_k_sikanovani.doc
Tento metodický pokyn byl při uzavření inspekční činnosti nahrazen novým metodickým pokynem: MŠMT. Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci šikany ve školách a školských zařízeních. Čj. MSMT-21149/2016. <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>